ABSTRACT

The Norrliden project.
Genderisation and ethnification of a low status residential area in the local press

Media often contributes to segregation by constructing low status residential areas as "different" from what is "normal" and "Swedish". Research into media representations of these residential areas often focuses big city contexts. Furthermore, research tends to be preoccupied with the construction of ethnic differences, paying little attention to the relationship between construction processes of gender and ethnicity. This article is a critical analysis of how the local daily newspapers in a medium sized town, Kalmar, construct stereotypes of immigrants and gendered identities in the low status residential area Norrliden. Two newspapers were studied in search for articles related to the area, published during the year 2005. Despite the newspapers' claim that they want to contribute to a more nuanced and less stereotyped image of the residential area the consequences of their work seem to be the opposite. The representations of the area are coded with stereotypes suggesting that the area is unsafe and dangerous and that the people who live there are motivated by affect and emotions rather than by successful socialisation. These representations are also characterised by notions of ethnicity and gender, as well as class. Norrliden is described as an area in need of change and improvement, as an unfinished project dependent upon aid from the outside. A reading of the 2005 media representations of Norrliden exposes an example of "symbolic violence" in that texts and photographs repeatedly degrade the area and its inhabitants.

Key words

ethnicity, gender, media representations, low status residential area, stereotypes

Torun Elsrud är FD i sociologi och lektor vid Högskolan i Kalmar. Hennes tidigare forskning, och avhandling, har rört konstruktionen av annorlundaskap i turistiska miljöer.

Philip Lalander är professor i socialpsykologi vid Växjö Universitet. Han har tidigare forskat om ungdomskultur och outsidermiljöer.

Torun Elsrud, Philip Lalander

Projekt Norrliden

Om småstadspressens etnifiering och genderisering av en förort

> Norrliden är en bra plats säger hon och beskriver ett besök i området som en jorden-runt-resa. – Jag är inte rädd. Jag kan självförsvar, säger hon och skrattar. – Jag tränar boxning här. Jag känner mig stark och kan försvara mig. Jag förstår inte de som är rädda att gå ut. (Barometern 9/5 2005:4)

Den intervjuade kvinnan i artikeln behöver inte vara rädd, trots att hon bor i Kalmarförorten Norrliden. Hon tränar boxning och kan självförsvar. Hon förstår inte att andra kan vara rädda. Citatet är fullt av motsägelser och samtidigt ett koncentrat av de olika problematiska representationer av en ”invandrarförort” som kommer att analyseras i den här artikeln.

Citatet är hämtat ur Barometern som, inklusive sin partnertidning Oskarshamnstidningen, år 2005 nådde 43 900 hushåll och arbetsplatser, sex dagar i veckan, i en region som rymde 233 944 personer.[1] Barometerns konkurrent Östran, också den med säte i Kalmar och med en partnertidning som heter Nyheterna, nådde ut till 17 500[2]. Det är dessa båda tidningars representationer, år 2005, av ”svenskhet” och ”invandrarhet” som har utgjort underlag för vår analys och de argument som förekommer i den här texten.

Norrliden, som omnämns i citatet, ingår i Kalmar stad som har ungefär 35 000 invånare, eller 61 000 om man lägger till kransorterna som tillsammans med Kalmar utgör Kalmar kommun. Av dessa bor 3370 personer i Norrliden, varav 39 procent har ”utländsk bakgrund” (Kalmar kommun statistik 2004:29). Med utländsk bakgrund menar kommunen att personen ska vara född i annat land än Sverige eller ha föräldrar som är födda i utlandet.[3] Dessa 39 procent kan jämföras med den totala andelen människor med utländsk bakgrund i Kalmar kommun, som är nio procent. De

---

[1] Befolkningsstatistiken hämtad från SCB, http://www.scb.se/templates/tableOrChart 159261.asp (17/8 2006).

[2] I dessa upplagesiffror ingår också de båda tidningarnas systertidningar Oskarshamnstidningen och Nyheterna vars innehåll skiljer sig delvis, men inte helt, från huvudtidningens. Uppgifterna är hämtade från http://www.ts.se/TSNet/Public/PDF/Upplagestatistik/dags_06_24feb.pdf (17/8 2006).

[3] Kriterierna erhållna i telefonsamtal med Kalmar kommuns mark- och planeringsenhet i december 2005. Vi har valt att förhålla oss distanserat till vissa kategoriseringar, och markerar detta med citationstecken i anslutning till begrepp som utländsk bakgrund, invandrare, svenskar, svenskhet och invandrarhet. Detta gör vi för att framhålla den konstruerade och konstruerande karaktären på dessa begrepp där stora inbördes komplexa grupper av människor klumpas ihop, likställs med vissa och särskiljs och rangordnas i förhållande till andra.

största grupperna består, enligt kommunens statistik, av människor från forna Jugoslavien och Vietnam, men i Norrliden finns även människor från Somalia och olika länder i Mellanöstern. Den etniska grupp som inte beskrivs konkret i statistiken är den ”svenska”, det vill säga svensk i den bemärkelsen att man är född i Sverige och av svenskfödda föräldrar.

Även om majoriteten boende i Norrliden enligt statistiska uppgifter är svenskfödda svenskar så pekar analysen på att det är minoriteten, alltså människor med utländsk bakgrund, som både direkt och indirekt sätts i fokus i medias rapportering från området. Man kan alltså säga att Norrliden etnifieras och konstrueras som annorlunda och osvenskt. I det inledande citatet görs ett sådant särskiljande, i positiv bemärkelse. Norrliden är som en ”jorden-runt-resa”. Vår analys visar dock att huvuddelen av det som media, i text och bild, berättar om Norrliden innebär ett negativt särskiljande. I det avseendet skiljer sig inte vårt resultat från andra studier av medias beskrivningar av den svenska förorten (se till exempel Andersson 2003; Brune 1998, 2004, 2005; Dahlstedt 2004; Ericsson et al 2002; Ristilammi 1994, 2003; Sernhede 2002). Skillnaden ligger i att den tidigare forskning vi refererar till uteslutande handlar om medias representationer av invandrare och levnadsförhållanden i storstädernas förorter, medan vi i vår artikel analyserar samma fenomen i en mindre stad. Rinkeby, Rosengård och Hammarkullen är exempel på förorter som hårdbevakats och blivit kända både genom nyhetsmedia och dokumentärer om hip-hopkultur och utanförskap (se Dahlstedt 2004). Genom denna hårdbevakning har själva fenomenet förort knutits till just större städer. Med den här artikeln vill vi komma bort från den retorik inom forskning, politik och media som ibland hävdar att segregation och särhållning är ett storstadsproblem. Även om andelen invandrare som bor i landsortens städer ofta är mindre, så betyder det inte att problemen de möter sjunker i motsvarande grad. Tvärt om, att mötas av mediernas stereotypa representationer av den egna grupp- och platstillhörigheten skulle till och med kunna drabba hårdare på en mindre plats, där det ofta finns få alternativa grupper eller berättelser att ansluta sig till.

Ytterligare en representation finns närvarande i det inledande citatet. Den citerade individen är en kvinna. Hon framställs som tuff och modig. Genom boxningen kan hon försvara sig själv. Mot vad? Det sägs inte rakt ut i citatet ovan. Det räcker att nämna Norrliden. Sedan vet läsaren av de båda dagstidningarna i Kalmar vad det handlar om. Områdets egenskaper är hotet hon måste försvara sig mot. Självklarheten i påståendet är bara självklar, om man har läst övriga representationer av Norrliden där enstaka starka kvinnor annars ofta delar spaltutrymmet med brutala män och traditionella och omhändertagande kvinnor. Den här artikeln kommer inte bara att handla om etnifieringen av Norrliden utan också om dess genderisering, eller om hur olika egenskaper, handlingar och händelser i Norrliden på både direkta och indirekta sätt tillskrivs ett kön. Vi kommer alltså inte bara att diskutera medias polarisering mellan svenskhet och invandrarhet som sker bland annat genom stereotypifieringen av Norrliden. Vi kommer också att lyfta fram hur central en förenklad och skev representation av invandrarnas respektive kön är för att upprätthålla denna tro på invandrarnas annorlundaskap och svenskarnas normalitet.

Syftet med den här artikeln är att kritiskt granska hur den lokala dagspressen i en mindre svensk stad konstruerar stereotypa föreställningar om förorten, invandrare och genus samt hur dessa föreställningar kan förstås som delar i en övergripande berättelse.[4] Vad är centralt i denna berättelse och hur, samt varför, skapas den? Innan vi övergår till vår läsning och tolkning av de båda lokaltidningarna presenterar vi i närmast följande avsnitt de metodologiska och teoretiska perspektiv som ligger till grund för vår analys.

Medierna och sanningen

Bilder av förorter som Norrliden skapas inte enbart av pressens representanter. Myter, stereotypa beskrivningar, positiva och negativa fördomar förmedlas också via rykten i social interaktion, i fiktion, etermedier och via olika socialisationsagenter i skola/universitet, släkt, familj och vänkretsar (se till exempel Schmauch 2006). Dock kan man hävda att dagspressen har en förhållandevis stark position, när det handlar om att presentera nuet och verkligheten för läsare och tittare (Hall et al. 1978). Dess budskap når många frukostbord, personalmatsalar och väntrum varje dag. Händer något i Norrliden som av tidningens redaktörer anses ha tillräckligt nyhetsvärde är det sannolikt att det presenteras i tidningen redan dagen efter. Dahlstedt (2004) poängterar att massmediernas rapportering om förorter har en avgörande betydelse för de människor som aldrig eller ytterst sällan vistas i dem.

Dagspressen har, genom det formaliserade nyhetsspråket och en rutinartad nyhetsstruktur, en benägenhet att upprepa samma, liknande eller besläktade budskap över tid, vilket skapar en inlärningssituation där läsare lär sig känna igen budskapet. Bild och text presenterade tillsammans stärker läsarens upplevda sanningshalt. Därutöver använder sig massmedia ofta av auktoriteter för att förmedla ett budskap. Omdömen och fakta, förmedlade genom forskare och professionella myndighetsutövare och sakkunniga, ofta presenterade tillsammans med legitimerande bilder, förstärker trovärdigheten i ett budskap även om det naturligtvis kan finnas människor som tvivlar på sanningshalten i media.

Vidare bär nyhetsmedierna själva professionalismens sigill. Uppdraget är att skildra sanningen på ett kompetent sätt, eller som en representant för Barometern (22/7 2005:2) uttrycker det: ”Vi skapar inte verkligheten, vi återger den.” I citatet svarar Barometern på kritik från en läsare som ansett att ett av tidningens reportage varit vinklat. I anslutning till citatet ges en generell beskrivning av hur tidningen arbetar och budskapet är tydligt. Massmedier vinklar inte verkligheten. De speglar den bara. Redaktören tycks inte vara medveten om att varje reportage är resultatet av såväl en selektionsprocess (vad ska skrivas om och fotograferas?) som en konstruktionsprocess (hur ska man skriva och vilka bilder ska presenteras?). Ytterligare ett citat i en krönika av en ung Barometernredaktör, under rubriken ”Journalistik som inte går att tvätta bort”, visar emellertid att det också finns en självkritisk medvetenhet om att media

[4] Vår studie är finansierad med forskningsmedel från Högskolan i Kalmar.

faktiskt bidrar till att skapa verkligheten.

> Journalistik sägs vara berättelsen om verkligheten och historien medan den pågår, men tyvärr är det inte tillräckligt intressant att skildra livet som det är. Det finns mängder av berättelser att lyfta fram, men journalister tar ofta den enkla vägen och väljer de färdigpaketerade historierna. Följden blir att man märker ett område med fördomar som kanske aldrig går att tvätta bort. (Barometerns ungdomsbilaga åXå, 25/9 2005:11)

Det finns en helt annan ton i detta citat och i jämförelse med det förra är skillnaden markant. Men, som vi senare kommer att visa, behöver inte denna självkritiska hållning påverka det journalistiska arbetet i väsentlig mening. Trots en medvetenhet är det tänkbart att man bidrar till att reproducera olika slags fördomar och maktrelationer. Ett citat av Dahlstedt (2004:5) tydliggör vad det handlar om: ”Medierepresentationer är snarare, poängterar samtida medieforskning, en högst specifik tolkning, av ett bestämt utsnitt av världen, en tolkning eller representation som får konkret innebörd utifrån en förhärskande, långt driven medielogik.”

Genom vår artikel kommer vi att ge en alternativ bild av medias arbete med att beskriva verkligheten, en där vi ifrågasätter mediernas oskuld i subjektivitetsfrågan, alldeles oavsett goda intentioner och självmedvetenhet inom mediernas verksamhetsområden. Perspektivet vi presenterar innebär inte att vi utgår från att enskilda journalister eller fotografer, såsom representanter för en specifik samhällsposition, avsiktligt ger en skev bild. Tvärtom kan medias aktörer handla i såväl en tro på objektivitet som i bästa välvilja för att förbättra för grupper som marginaliserats.

Massmedia är, precis som andra instanser i samhället, influerade av olika subjektiva och kulturellt präglade tankegångar. Vad som betraktas som sanning är kulturellt och socialt positionerat. I den här texten där vi redogör för lokalpressens representation av Norrlidenborna och av förorten Norrliden befinner vi oss i ett rum och en tid som, liksom andra rum och tider, är präglat av sina egna och speciella uppfattningar om vad som är rätt eller fel, sant eller falskt och möjligt eller omöjligt att säga.

Till detta perspektiv, i vilket vi ser sanning som positionerad och relativ, kan tilläggas att medierna i sig inte står bortom ett givet samhälles sociala hierarkier. Vissa forskare pekar till exempel på att en oproportionerligt stor del av mediernas källor och agendasättare är män och vita. Det är, aningen trubbigt uttryckt, en elit som har störst närvaro, både som källor och intervjupersoner, i nyhetsmedierna. Denna elit har ofta en förhållandevis nära relation till mediernas företrädare (se Andersson Odén 2003; Brune 2004; Nohrstedt och Ekström 1994; Mathiesen 1986/2002). Samtidigt är det viktigt att poängtera att närvaro i medierna inte per definition innebär att man har kontroll över innehållet. Brune (2004:27) konstaterar; ’[a]tt som källa ha umgängesrätt med nyhetsmedierna är något helt annat än att vara föremål för mediernas bevakning’. Invandrare får oftast träda fram för att kommentera någon annans påstående eller en given situation som har anknytning till ”invandrarfrågor”, snarare än för att de själva är med och sätter agendan, formulerar pressmeddelanden och styr budskapet.

Det är inte bara sådant som skrivs/fotograferas som påverkar de perspektiv – och det sanningsanspråk – som framträder i pressen. Utelämnande av information har också stort inflytande över den påstådda sanningshalten i ett budskap. Journalisten Polite (1998:125) skriver:

> När jag som enskild journalist skriver om en ung invandrarkille som är på väg in i tung kriminalitet för att han känner sig utestängd av samhället så berättar jag något som är sant, men om många av mina kollegor skriver liknande artiklar och om denna typ av artiklar är den enda vi skriver om unga invandrare, så producerar vi tillsammans en lögn.

Journalisten som skildrar vad han/hon upplever som existerande blir vid konfrontationen med vad andra journalister gör – och inte gör – delaktig i en stigmatiserande och segregerande process. Sanning kan på så sätt förvandlas till osanning om den inte hanteras ansvarsfullt och medvetet.

Sanningsanspråken naggas ytterligare av de former och berättarstrukturer som rutiniserats i nyhetsmedierna. Här finns egentligen mycket att säga om redaktionernas inneboende begränsningar (se vidare Brune 2004, Hall et al 1978), men i den här artikeln nöjer vi oss med att konstatera att nyhetsmedier liksom andra medier har sin speciella medielogik att följa. En specifik nyhet skapar specifika förväntningar på presentationsform, textlängd, fotografier, ingressuppbyggnad, textavslut och typ av berättargenre. Naturligtvis har detta avsevärda konsekvenser för mediers påstådda spegling av verkligheten.

Medier är självfallet inte ensamma om att vara bärare av strukturer som är både kulturellt laddade och subjektiva till sin karaktär. Samma kritiska genomlysning kan, och bör, göras av vetenskapliga så kallade sanningar. Vetenskapen är också positionerad inom olika teoretiska och kulturella perspektiv och tankestrukturer (se till exempel Code 1987, 1988; Foucault 1972/2002, 1987; Haraway 1991; Skeggs 1997). Den här texten är, såsom andra vetenskapliga texter (inklusive sådana som gör anspråk på att framställa objektiva fakta), producerad inom ramar som både begränsar och formar vad som betraktas som viktig eller intressant kunskap. En sådan begränsning kommer ingen diskursiv praktik ifrån. Vad man däremot kan göra, utöver att tro på att det perspektiv man lyfter fram har något nytt att tillföra pågående dialoger om den givna kontexten, är att så tydligt som möjligt presentera det tillämpade perspektivet och de teoretiska och metodologiska förutsättningar som haft inflytande över den angivna studien.

Teoretiska perspektiv på sanningskonstruktion

En viktig metod som medierna använder för att föra fram sina budskap är (åter)användningen av stereotyper (Hall 1997). Stereotyper är förenklande, schabloniserande och repeterade kategorier, som används för att karaktärisera en individ/grupp och som väcker ”igenkännandets logik” hos läsaren/lyssnaren. Konsekvensen

av att använda och tänka i stereotyper är att gruppers nyanserade och komplicerade egenskaper reduceras till ett fåtal. Vid användandet – och accepterandet – av stereotypa karaktärer/egenskaper vilar mycket av kunskapen i det för-givet-tagna och oartikulerade. Det räcker med att säga ”småbarnsförälder” så vet många läsare vad det handlar om. På basis av olika inlärda klassificeringar ger läsaren texten mening. Stereotyper fungerar som kulturella ”meningstransportörer”, ett slags minsta gemensamma nämnare som kan användas vid överföringen av ett budskap.

Användandet av stereotyper underlättar också rangordningen av grupper av människor och separerar det normala från det onormala, det inkluderade från det som är annorlunda och utanför. På så sätt är bruket av stereotyper en komponent i ett maktutövande där vissa grupper, genom att namnges, beskrivas och kategoriseras av dem som har kontrollen över budskapen – såsom massmedier – både kan nedvärderas och framstå som ett hot mot det normala och mot den värld som maktutövarna representerar. Genom stereotyper skapas och upprätthålls skillnader, och mest effektiva är dessa då de presenteras som odiskutabla fakta. Stereotypbegreppet är nära besläktat med representationsbegreppet. Representation handlar om överföring av kulturellt laddade budskap genom olika kommunikationskomponenter – såsom språk, bilder, ljud, objekt – och hur dessa bidrar till att konstruera en mental bild, eller flera mentala bilder, av en specifik människa/grupp.

> … at the broader level of how ’difference’ and ’otherness’ is being represented in a particular culture at any one moment, we can see similar representational practices and figures being repeated, with variations, from one text or site of representation to another. (…) We may describe the whole repertoire of imagery and visual effects through which ‘difference’ is represented at any one historical moment as a *regime of representation* (Hall 1997:232)

Ibland talar man således om representationsregimer när flera olika representationer i samverkan bidrar till en specifik kulturell bild av verkligheten (Hall 1997). Här handlar det om en kombination av flera till synes olika teman som föder samma övergripande berättelse, såsom när notiser om kriminalitet samverkar med artiklar om kurser i självförsvar eller om skolans satsning på en trivsammare miljö. Som Hall framhåller (ibid) är medierna speciellt framgångsrika i användandet och upprätthållandet av såväl enkla stereotyper och representationer som större och mer komplexa representationsregimer. Vi använder begreppet representationsregimer som synonymt med övergripande berättelse. Båda begreppen handlar, som det uttrycks i citatet av Hall, om hur enstaka representationer/bilder kan förstås som delar i större och mer komplexa sammanhang. De handlar dessutom båda om hur makt utövas på det kulturella planet.

I analysen av texter och bilder har vi sökt efter kulturell mening, det vill säga att vi vid sidan av läsningen av innehållet i varje enskild text har identifierat återkommande teman, uppenbara såväl som underförstådda (se Barker and Galasiński 2001; Hall 1997). Fokus har varit på hur området Norrliden och människorna som bor där har

gestaltats och på att försöka förstå dynamiken genom vilken bilderna och berättelserna blir begripliga och meningsfulla, det vill säga att söka efter olika typer av stereotyper, representationer och slutligen hela regimer av representationer. Identifiering av vissa återkommande stereotypa beskrivningar har således följts av frågan: vilka sociala och kulturella värderingar ger upphov till den här stereotypa beskrivningen, och vilka underliggande kulturella budskap kan förklara en viss återkommande representation? Hur samverkar olika stereotyper och representationer för att skapa övergripande berättelser? Ett sådant perspektiv utmärks inte bara av ett intresse för tydliga artikulerade värderingar och för sådant som är vanligt och utmärkande utan också av ett intresse för antydningar, nyanser, och tendenser (Barker and Galasiński 2001).[3]

I vår perspektivisering och analys av medietexterna och –bilderna hämtar vi också en tankemodell från Lévi-Strauss (1969) analys av mytologiska system. Motsatsparet ”rått” respektive ”kokt” syftar på hur kulturer skapar ordning, struktur och mentala gränser. Vi kan tänka oss en skala/variabel, där det råa hamnar nära den sida av variabeln som utmärks av natur och kaos, medan det kokta hamnar på den andra sidan av variabeln, den som utmärks av kultur och ordning. Att hamna nära naturen är att i någon mån vara genuin, äkta och spontan men också att vara rå, brutal, obildad, ohämmad, impulsiv, primitiv och djurlik. Handlingar, saker och människor som kan placeras nära kulturpolen betraktas däremot som kontrollerade, socialiserade, belevade och bildade. Kokta människor och handlingar har genomgått en framgångsrik socialiserings- och kultiveringsprocess, vilket inte har skett med de människor som inom den givna kulturen har kategoriseras som råa.

Det centrala i Lévi-Strauss analysmodell är att varje kollektiv skapar sitt kosmos genom att skapa ett system av skillnader. Den typ av analys som Lévi-Strauss myntade har inspirerat många andra mer samtida kritiska samhällsforskare, som till skillnad från Lévi-Strauss även analyserar hur makt skapas och reproduceras. Bauman (1991) använder sig av element från den franska strukturalism som Lévi-Strauss representerar i sin kritik av det moderna samhället. Bourdieu (1992) studerade bland annat hur den franska överklassen skapar ett system av skillnader för att stärka sin position i samhällets toppskikt.

I det följande avsnittet inleds den empiriska analysen som lägger tyngdpunkten på hur stereotyper och representationer används för att klassificera världen, för att skapa skillnad. I vår artikel finns av kostnads- och produktionsskäl inga bilder. Eventuellt hade bildexempel från de båda tidningarna gjort det lättare för läsaren att bedöma rimligheten i våra tolkningar. Vi har därför gjort vårt bästa för att med hjälp av ord och meningar representera de bilder vi utgått från.

Produktion av skillnad

Norrliden som något annat

Den 28 september 2005 gjorde Barometerns ungdomsbilaga åXå ett reportage om Norrliden. Rubriken lyder ”Besök i verkligheten”, och man gör där anspråk på att tränga bakom fördomar och rykten. Det är vanligt att journalister använder ordet

verklighet för att understryka att det de skriver är en spegling av verkligheten. Journalisten och fotografen är ute på vandring i en annan värld än den de vanligtvis rör sig i. Texten präglas på olika sätt av denna distans i förhållande till det de möter, och även om man utger sig för att skapa en mer nyanserad bild av förorten bekräftar reportaget i mångt och mycket den dominerande stereotypen av förorten. Reportaget är välmenande. Reportern och fotografen försöker nyansera bilden av Norrliden, vilket kommer fram i ingresstexten:

> Folk som knappt vet var Norrliden ligger vet allt om området. Fördomar? Rykten? Visst är det sant att Norrliden är en ”förort”, att det begås brott där ibland och visst är det sant att det bor många invandrare där. Men vad är det som säger att Norrliden är så mycket värre att bo i än i övriga Kalmar? åXå ville ta reda på vad Norrliden egentligen är för ett ställe genom att prata med dem som borde veta det bäst, Norrlidenborna själva. (sida 5)

Men läser man texten om ”vad Norrliden egentligen är” finns en rad formuleringar som tyder på att man ser Norrliden som något annorlunda, något som inte riktigt handlar om det ”riktiga” Kalmar. ”Det första man förvånas över är hur lugnt det är. Ingen bullrig trafik, inga avgaser och ändå befinner vi oss nästan inne i stan.” Norrliden beskrivs som om det ligger lite utanför, bara ”nästan inne i stan”. Vi får följa med reportageteamet genom Norrliden. ”På väggen av Konsums baksida står det saker som fuck the TBA och fuck the Police. Det är ganska hög förortsvarning på sådana saker.” Den stereotypa bilden av förorten är högst närvarande, trots att reportern vill skriva på ett ifrågasättande sätt. Ordval gör det tydligt att reportageteamet är ute på expedition i en värld de inte tillhör: ”Vi tar oss in på en bakgård och träffar en man och en kvinna som sitter på en trappa till ett av hyreshusen.” Varför görs ett sådant ordval? Att ”ta sig in” någonstans är inte som att skriva att ”gå in”. ”Ta sig in” antyder att det finns en gräns som man passerar med visst motstånd. Att ”ta sig in” har en mer dramatisk klang. Artikeln avslutas enligt följande:

> Alla som bor i Norrliden verkar ha delade åsikter om hur det är att bo här. Men visst borde övriga Kalmar bli mer fördomsfria, alla borde ge Norrliden en ärlig chans. Det är fint här. Många lekplatser, grönområden, och så finns det en Konsum-butik och en pizzeria. Vad vore en stad utan förorter och vad vore Kalmar utan Norrliden? (sida 6)

I reportaget konstrueras Norrliden som en förort genom att man relaterar det man möter under den journalistiska expeditionen till mediala representationer av förorten som fenomen. Ambitionen att skriva en annan berättelse om förorten än den som vanligtvis ges gör att reportaget blir motsägelsefullt. Reportagets bilder korresponderar inte särskilt väl med textens innebörd om att det är ”fint” i Norrliden. På en av bilderna sitter en ”invandrarkille” i ett skogsbuskage. Avståndet till fotografen är långt, vilket sällan annars brukar vara rutin vid personbilder. I fotografiets förgrund, alldeles framför kamerans objektiv, finns en pizzakartong kastad på marken. Just denna bild

väljs ut för att förmedla något om Norrliden. Pizzakartongen ger bilden ett uttryck av skräpighet/oordning. Fotografens faktiska distans till invandrarkillen kan också antyda ett slags symboliskt utanförskap. Varför sitter han ensam, fotografiskt inramad av skog och en kastad pizzakartong?

En annan bild är en närbild på en trasig bänk av stål, liksom för att beteckna förfall och oordning, eller naturens seger över kulturen, det råa över det kokta. På reportagets största bild sitter en ”invandrarman” på en parkbänk. Bara ett annat objekt är framträdande i bilden: vid hans sida ser man en skylt med texten ”Projekt Norrliden”. I förståelsen av bilden relateras mannen till att vara del i ett projekt, men i övrigt får vi ingen information om honom mer än att han trivs i Norrliden ”ibland” och ”ibland inte”.

Anledningen till att vi tar upp ovan nämnda reportage är att det visar hur motsägelsefull bilden av förorten ofta kan vara och hur journalisters vilja att ifrågasätta stereotypa verklighetskonstruktioner/bilder i själva verket kan leda till att stereotypen förstärks. Reportaget pekar också tydligt på Norrlidens konstruerade annorlundahet, på en plats utanför snarare än innanför den dominanta kulturens gränser, en plats man åker till för att undersöka och inte en plats man har som sin utgångspunkt. Reportaget tydliggör också den ofta förekommande etnifieringsprocessen, där Norrlidens status som invandrarförort nöts in genom olika artiklar som mer eller mindre explicit påminner läsaren om att det området är invandrartätt.

Andra exempel på etnifierande texter är sådana som redogör för konflikter mellan svenskar och invandrare i skolan (Barometern 20/12 2005:4-5, Barometern 6/4 2005:6), skolans mångfald av kulturer (Östran 15/10 2005:36) eller för att många invandrarbarn i Norrliden lever i två kulturer (Barometern 19/1 2005:14-15). Andra artiklar är mer fokuserade på positiva nyheter och beskriver hur utländsk mat serveras på Norrlidens högstadium (Barometern 16/3 2005:7, 17/11 2005:8, Östran 7/11 2005:6, 16/11 2005:13), eller svenskundervisning för föräldrar på öppna förskolan (Barometern 3/3 2005:1, 3), eller texter som beskriver den framtida familjecentralen med besökare av många olika nationaliteter (Östran 25/5 2005:8).

Sammantaget är det frågan om en produktion av skillnad. Ett område laddas med stereotypa föreställningar som innebär att det befästs såsom varande något annat. Men vilka representationer och stereotyper används för att rekonstruera Norrliden och dess invånare som något annat? Det handlar i allra högsta grad om produktion av såväl skillnad som gränser, mellan människor och mellan områden. Mycket tyder på att Norrliden befinner sig på andra sidan en imaginär gräns. Vad döljer sig enligt medierna på denna andra sida? Dessa frågor diskuteras i det följande.

På andra sidan gränsen

I många representationer framträder Norrliden genom mediernas dramatiska metaforik som en egen värld präglad av brutalitet och avsaknad av kontroll. En del texter går rakt på sak och beskriver området som en potentiell ”krigszon”, som till exempel en ledare som jämför Norrliden med Paris förorter och de kravaller som tidningarna beskrivit. Ledarskribenten skriver: ”Kan även Fittja, Gottsunda och Norrliden drab-

bas?" (Barometern 17/11 2005:2). Områdets symboliska laddning har i ett sådant perspektiv närmat sig bristningsgränsen. "Kravallerna" som ägde rum i Paris kan också bli verklighet i den lilla Kalmarförorten. I ett reportage (Östran 14/4 2005:3) görs en tillbakablick på 1990-talet, där artikeln avslutas med konstaterandet att Norrliden 1996 var "en krigszon". Både kravaller och krigszoner utgör metaforiska representationer som bidrar till föreställningen att Norrliden är en brutal och otrygg plats, en plats där en bräcklig kontroll plötsligt skulle kunna brytas ner av hämningslöst beteende.

Andra texter, som inte diskuterar i krigstermer, handlar om gränsen mellan det trygga och det farliga eller brutala, som en gräns mellan Norrliden och dess omvärld. I två av de reportage vi tagit del av finns fotografier av den gångtunnel som skiljer betonghusen i Norrliden från de villor som finns i samma område. Tidningarna skisserar denna gångtunnel som en symbolisk gräns, nästan som en rite de passage, mellan miljonprogrammets Norrliden och villaområdet Norrliden. Detta villaområde, som visserligen tillhör samma stadsdel men som ligger närmare havet på andra sidan huvudleden, bebos i huvudsak av medelinkomsttagare utan utländsk bakgrund (Kalmar kommun statistik 2004:29). På bilder i båda tidningarna kan vi se denna gångtunnel, som dekorerats med graffitin "Välkommen till Norrliden" som en gränsmarkör mellan in- och utsida beroende på från vilket perspektiv man ser saker. På ena sidan gångtunneln finns ett "svenskt" villaområde med medelklasstandard. På andra sidan börjar det område som de flesta artiklar och myter handlar om, "invandrarförorten" Norrliden. Gränsen mellan det konstruerade svenska och det annorlunda förstärks ytterligare genom ett annat foto taget bortom tunneln, inom den del som beskrivs ha många invandrare, föreställande just unga invandrarkillar (Barometern 14/4 2005:1).

I tunneln går ett 15-tal "trygghetsvandrare" iklädda reflexvästar, nästan som en militärpluton som rör sig inne i fiendeland. Gruppen består främst av representanter för olika kommunala enheter. Bildtexten lyder: "'Välkommen till Norrliden' har någon ironiskt klottrat över den gångtunnel knappast ingen vågar använda efter mörkrets inbrott. Förutom då ett gäng trygghetsvandrare som igår inledde den långa kampen för att förbättra miljön i norra centralorten …" (Östran 14/4 2005:3). Trygghetsvandrarna ska finna lösningar för att skapa trygghet i det som ses som otryggt och farligt. Tonen i reportaget går inte att ta miste på. Redan ingressen är både dramatiskt och metaforiskt laddad: "När mörkret börjar sänka sig över Norrliden och vuxna människor småspringande skyndar hemåt bryts den betonggrå tristessen plötsligt av ett väl sammanhållet färgglatt gäng …" (ibid). Vad menas med att vuxna människor småspringer hemåt? Citatet måste förstås i relation till övriga representationer i reportagets text och bild. Reportaget är till exempel inte en redogörelse för ett sportevenemang eller för vardagslivets stress i allmänhet, vilket skulle ge småspringandet andra betydelser. Reportagets övriga innehåll visar tydligt att man småspringer, när mörkret börjar sänka sig, för att rädda sig från Norrlidens farligheter.

I reportaget beskrivs Norrliden som en zon befolkad av 1) människor utan själv- och affektkontroll och, 2) människor som är rädda. Människor bör skynda hem för att inte bli offer för våldet. En representant för Hyresgästföreningen uttalar sig i artikeln: "-Tänk om kommunen åtminstone satsade några kronor på att städa bort all

kastvänlig sten runt skolorna, så skulle säkert många glasmästarräkningar sparas in" (ibid). Stenarna ligger och väntar på de affektstyrda Norrlidenbor, som inte kan låta bli att ta upp stenarna och kasta dem i närmaste fönster. De som bor i Norrliden är inte särskilt väl socialiserade enligt denna konstruktion. En representant för det lokala trygghetsrådet i området uttalar sig: "Under tiden fortsätter skadegörelse, mopedracing och gängbildning medan många av den äldre befolkningen i området sitter instängda i sina lägenheter och inte vågar gå ut när det blivit mörkt" (ibid). Den här typen av inriktning i reportage är vanlig. Tryggheten kommer utifrån, från platser bortom Norrliden, från den mer ekonomiskt välbeställda delen av Kalmar.

I ovan nämnda reportage finns avsnittsrubriken "Vågar inte handla" och under den uttalar sig ånyo hyresgästföreningens representant: "– Folk som bor på Röda gatan (ligger i det intilliggande villaområdet, författarnas anmärkning) till exempel skulle inte drömma om att ta sig till Konsum i Norrliden till fots eller cyklande efter mörkrets inbrott. Då åker de hellre tre gånger så långt och handlar i Berga centrum." I reportaget skisseras en rädsla för att passera gränsen mellan det civiliserade och det ociviliserade, det trygga och det otrygga. Men i en del sammanhang träder Norrlidenbor fram och berättar att det visst är tryggt att leva i Norrliden. "De fyra bosniska barnen AA, BB och CC och DD [vår anonymisering av personerna i reportaget] tycker inte alls att det är otäckt på kvällen, inte ens när mörkret lagt sig." (Barometern 14/4 2005:4). Men även om det de säger innebär en mottes till representationer av Norrliden som farligt och otryggt, överskuggas deras utsagor av en stor bild med trygghetsvandrare och en text som beskriver området som osäkert.

Intressant med tunnel/trygghetsvandrarartiklarna är att bilderna är arrangerade i ganska stor utsträckning. Egentligen går inte trygghetsvandrarna in i miljonprogramsområdet, som ingresstexterna skriver, utan ut ur det. Den graffiti som lyder "Välkommen till Norrliden" och som syns på tunnelns ovansida är riktat mot dem som kommer utifrån, från andra sidan gränsen. Intressant att notera är också att de båda fotograferna, representerande var sin tidning, väljer att arrangera bilden på samma sätt. Genom att arrangera bilden på detta vis tydliggörs och förstärks dock gränsen, verkligheten retuscheras och görs dramatisk. Aktörerna, i detta fall trygghetsvandrarna, har hjälpt till med dramatiseringen, genom att följa de instruktioner de fått av reportageteamet. Alternativt har trygghetsvandrarna själva föreslagit iscensättningen som accepterats av fotograferna.

Sammanfattningsvis förstärker bilden på tunneln och andra liknande reportage intrycket av att det finns en gräns mellan en trygg och en otrygg zon, det "trygga" villaområdet intill, och det "otrygga" centrala Norrliden med hyreshus och en stor andel invånare med "utländsk bakgrund". Kombinerat med texter om trygghetsbehov och potentiella stenkastande Norrlidenbor i affekt, symboliserar tunneln gränsen mellan det okontrollerade och det ordnade, mellan det råa och det kokta.

Övervakning och kriminalitet

Trygghetsvandringen som vi diskuterade ovan sägs vara en väg till en bättre miljö. I en ingresstext står vad den syftar till: "Tak tas bort, buskage slits upp. Hörnor och hå-

lor som blir tillhåll för pilsnerdrickande unga lyses upp med starkt sken." (Barometern 14/4 2005:4) Det handlar om att skapa möjligheter för en bättre övervakning av området. I flera av reportagen skrivs också om hur man infört övervakningskameror vid skolan för att minska skadegörelse. I ett kortare reportage (Barometern 26/11 2005:5) finns en bild på en av skolans fasader, där det monterats upp en övervakningskamera. Rubriken lyder "Kameror ska stoppa vandalism".

Konsekvensen av dessa texter om övervakning är tydlig: Norrliden är ett område som är så problematiskt att en stark övervakning krävs. Övervakning underlättas genom att tak tas bort, buskage slits upp och skumma områden lyses upp av starkt sken. Övervakning möjliggörs med hjälp av kameror och behövs när något otyglat ska kontrolleras, när ordningen i ett samhälle hotas.

Åtskilliga andra artiklar och notiser framställer Norrliden som ett centrum för kriminalitet. Återkommande ord som "gäng", "gängbildning", "brottsvåg" och "brutalitet" förstärker bilden av närvaron av otrygga och farliga inslag. Här förekommer dels texter som behandlar specifika kriminella aktiviteter såsom rån, stöld och misshandel, dels texter som tar sin utgångspunkt i det otrygga i diskussioner om hur Norrliden ska göras tryggare eller i hur människor i Norrliden hanterar sina liv i en otrygg tillvaro. I dessa sammanhang handlar det om att medierna lyfter fram människor som väljer att flytta, människor som har skaffat sig hund som skydd eller människor som tränar självförsvar och genom detta erhållit en viss känsla av trygghet och säkerhet. En del av de Norrlidenbor som får uttala sig i tidningar menar att ryktet om områdets farlighet är överdrivet, medan andra hävdar att det är sant. Frågan om trygghet är ställd och indikerar att tryggheten på intet sätt är självklar i området. Invånare i andra områden med bättre rykte än Norrliden behöver inte besvara denna typ av fråga. Bara att frågan ständigt ställs gör att konnotationen mellan våldsamhet/otrygghet och Norrliden kontinuerligt rekonstrueras.

Just ordet gäng är ett uttryck som ofta tas till för att dramatisera bilden av förorten och göra den mer lik representationer av segregerade områden i till exempel USA. Det är en skillnad om man säger "gäng" jämfört med om man säger "grupp". Ordet grupp representerar något vi alla kan känna igen oss i och identifiera oss med, medan gäng har fått en association till kriminalitet och utanförskap. Ordet konnoterar också motsatsen till det individuella på ett helt annat sätt än vad ordet grupp gör. Gängmedlemmen antas vara mer styrd av de koder och regler som gäller i gänget än vad en gruppmedlem är. Lalander (2004) intervjuade unga "invandrarmän" med en viss kriminell bakgrund i ett miljonprogramsområde i en medelstor stad. De menade att de inte hade några gäng och att de irriterade sig på att tidningarna hela tiden använde ordet. Medierna dramatiserar med språkets hjälp budskapet, de skapar gäng när det kanske är fråga om löst formerade grupper.

I andra reportage framträder områdets kriminella karaktär genom representationer från närområdet, det som inte är Norrliden men ligger tillräckligt nära för att drabbas. I samband med ett antal artiklar vår och tidig sommar 2005 om en "brottsvåg" i området förekommer också reportage om rädslan i villaområdet i Berga, som ligger strax söder om Norrliden. Villaägarna är oroliga för den eskalerande kriminaliteten.

Ett av reportagen illustreras med en vacker bild av den gröna och blomstrande villaidyllen kontrasterad mot en arkivbild av ett uppbrutet dörrlås, samt en inflikad mindre artikel om att Kalmars låssmeder fått mer att göra (Barometern 14/7 2005:6-7). Norrliden är i högsta grad närvarande, trots att texter och bilder handlar om ett angränsande område. Kriminaliteten spiller liksom över sin förortsgräns och hotar på så sätt ”smitta” den välordnade, och i betydligt större utsträckning ”svenska”, villaidyllen. Paradoxalt nog vänder man på smittrisken i en annan text, som handlar om att kommunen planerar möjliggöra byggandet av ett nytt villaområde i närheten av Norrlidens miljonprogramsområde. ”Karlssons äng” strax nordväst om miljonprogramsområdet, och på andra sidan den huvudgata som inringar centrala Norrliden, ska bebyggas med 700 bostäder, enligt Barometern (16/12 2005:6), och därmed enligt rubriken ”bättra på Norrlidens dåliga rykte”. Inte heller i det här sammanhanget kan Norrlidenborna hjälpa sig själva. Deras rykte kan bara höjas av krafter utifrån.

Stereotypa kön – legitimering av symboliska gränser

I ovanstående text har vi fokuserat gestaltningen av Norrliden som en rå och brutal plats och i behov av hjälp utifrån, med utgångspunkt i att detta är det proportionellt sett största representationstemat vid en analys av Norrlidenartiklar 2005.[5] Vad vi däremot inte har berört, men som är allestädes närvarande i såväl texter som bilder, är den genuskonstruktionsprocess som pågår parallellt med att området etnifieras och brutaliseras. Det sägs oftast inte rakt ut, men vid en genomgång av ett års notiser och andra texter om kriminalitet framträder bilden av att det är männen i Norrliden som står för det mesta av utrymmet i media, liksom för våldet, vandaliseringen och brutaliteten. I åtskilliga notiser är det uppenbart att det är en man som står för brutaliteten, oavsett om den drabbar män eller kvinnor, genom att förövaren omnämns som ”han” eller ”gärningsmannen” eller ”mannen”. I andra notiser, där till exempel våld utövas av en man och riktas mot en kvinna, förekommer också direkta omnämnanden av könens positioner som i rubrikerna ”’Maffiakille’ slog tjej” (Östran 22/6 2005:3),

[5] Inom ett urval bestående av 210 texter (ej inräknat så kallade förstasidespuffar), bestående av i huvudsak reportage och notiser men också ett mindre antal insändare och ledartexter, hade 160 texter eller drygt 76 procent anknytning till kriminalitetstemat. Den absoluta merparten av dessa (72 stycken) handlade om inbrott, stöld och rån och inbegrep allt från stöld av rakhyvel i Norrlidens bastu och julkrubbsfigurer i kyrkan till inbrott med hot och våldsinslag. 30 texter handlade om våld, 26 om skadegörelse och 12 om andra former av mer eller mindre allvarligt kriminellt agerande såsom bärande av ”soft air gun”, stenkastning, blottning och drogförseelser. Sex texter behandlade myten om Norrliden och Norrlidens dåliga rykte och elva kunde kopplas till temat trygghet/otrygghet. Resterande tre texter med anknytning till kriminalitetstemat handlade om gängproblematik samt om gymmets etablering för ökad trygghet. Av resterande texter, det vill säga de 50 texter som inte anspelar på områdets osäkerhet, handlade 14 texter om behovet av att förändra Norrliden genom förbättrad miljö och verksamhetsutveckling. 17 texter som handlar om annorlunda mattraditioner och kulturmöten, etnicitet och rasism kan föras in under ett etnicitetstema. Återstår gör 19 texter utan anknytning till kriminalitet, förändringsbehov eller etnicitetstema. Dessa texter handlar till exempel om skolevenemang, familjefester, sjukvård eller kyrka.

”Kamphund bussades på flickor” (Barometern 15/5 2005:10) eller ”Tjuvar bröt sig in och bestal sovande kvinna” (Barometern 3/5 2005:3).

Men bilden av den brutala mannen växer också fram på ett mer subtilt plan, där män och kvinnor överlag tillskrivs avsevärt olika positioner i de olika texterna. Männen är huvudpersoner i många av de texter och bilder som behandlar kriminalitet och temat otrygghet/trygghet. När kvinnor framträder i samband med sådana texter är det inte som aktörer utan snarare som potentiella offer (se Brune 2005). I en artikel om att ”brottsvåg oroar Norrliden” (Barometern 9/5 2005:4) finns till exempel en bild av en kvinna med en hund, och i bildtexten får man veta att hon ”har hunden med sig och känner sig trygg”. Samma artikel har också en bild och en kort text om en annan kvinna, en 17-åring från iranska Kurdistan, som känner sig trygg trots brottsvågen, för att hon lärt sig självförsvar (se också citatet som inledde denna artikel). Det förhållandevis tydliga budskapet är att kvinnor i Norrliden har skäl att vara rädda. Ett mer subtilt men ändå uppenbart budskap är att kvinnorna i grunden är svaga. Deras egen styrka räcker inte till för att ge dem en känsla av säkerhet och trygghet. För det behöver de extern hjälp, som en hund eller en kurs i självförsvar. För att kunna leva i en ”krigszon” dominerad av ociviliserade män måste kvinnorna förändra sig.

Det finns andra artiklar som förstärker konstruktionen av en kvinnotyp som skiljer sig markant från den brutala manlighet som annars sägs utmärka mycket av aktiviteterna i Norrliden. Kvinnorna är som nämnts sällan huvudaktörer i texterna, annat än i två avseenden. Dels finns texterna med koppling till barn, dels till skola, där kvinnorna får en mer framträdande roll. I dessa texter visas kvinnornas vårdande sida. De sköter sina barn på öppna förskolan samtidigt som de föredömligt lär sig svenska genom svenska barnvisor och ”enkla samtal” (Barometern 3/3 2005:1, 4). På Novaskolan, Norrlidens högstadium, får flickorna vara med som aktörer och laga exotisk mat, vilken man sedan erbjuder såväl andra skolkamrater som pressens representanter (Barometern 16/3 2005:7, 17/11 2005:8, Östran 7/11 2005:6, 16/11 2005:13).

När kvinnor gör något annat, som inte hör hemma i den vårdande sektorn, tydliggörs normbrottet i texten. Styrketränande kvinnor försvagas i sin ansats genom att båda tidningarna poängterar behovet av en särskild gymdag för bara kvinnor i Norrliden i samband med att satsningen på det nya gymmet presenteras (Barometern 26/10 2005:6, Östran 26/10 2005:1, 40). I Barometerns artikel finns förklaringen, där en av besökarna berättar att ”vissa kanske tycker att det är svårare att prestera med killar i rummet”. Kvinnor i Norrliden som tränar sin kropp och sin styrka tycks inte kunna befria sig själva från rollen som potentiella offer hotade av männen.

Men det finns ett anmärkningsvärt undantag till den vårdande kvinnan och hon som satsar på självförsvar genom träning eller hund. I en annan kedja av artiklar och notiser framträder en aktiv, våldsam och affektstyrd etnifierad kvinna. Båda tidningarna redogör ingående för vad som beskrivs som en ”släktfejd” i Norrliden, som urartade med att sex personer åkte till sjukhus för omplåstring (Barometern 27/12 2005:3, 29/12, 2005:2, Östran 27/12 2005:3, 29/12 2005:9). Bråkets tillskrivna olikhet i förhållande till ”svenska bråk” framgår med tydlighet bland annat genom ordval. Medan den ena tidningen talar om ”julaftonens släktfejd” skriver den andra

tidningen; ”[s]ent på julaftons kväll drabbade två släkter ihop i ett blodigt gängslagsmål i centrala Norrliden”. I båda texterna förekommer begrepp som ofta används i nedlåtande termer, när så kallade invandrare är inblandade. Ordet ”fejd” för tankarna till svunna, ”primitiva” tider och miljöer, och gängbegreppet förekommer ofta i beskrivningar av förortsproblematik.

Vidare finns hänvisningar till att kombattanterna använder sina egna lagar som de inte vill delge myndigheterna, att förklaringen till bråket ligger i ”gamla trätomål, djupa oförrätter som inträffat för länge sedan” (Barometern 27/12 2005:3), vilket får stöd i och befruktar myter om invandrares oförmåga att kliva ur traditionens och släktens bojor. Samtidigt som journalisterna och polisen som uttalar sig i tidningarna är noga med att poängtera att slagsmålet var våldsamt, rörigt och kaotiskt, framhåller de det faktum att män, kvinnor och barn/ungdomar deltog. I en sådan situation, där etniciteten framträder som central, tycks det som om behovet att separera maskulint från feminint minskar i motsvarande grad. I etnifierade miljöer kan också invandrarkvinnan bli ”vild”.

Sammanfattningsvis kan vi urskilja fyra tydliga könade stereotyper:

1) Den brutala eller potentiellt brutala mannen, ibland i ett kollektivistiskt gäng, som kräver kontroll och övervakning.
2) Offerkvinnan, det vill säga kvinnan som, vare sig hon väljer att träna eller inte träna, att ha hund eller inte har hund, måste förhålla sig till en närvarande hotbild.
3) Den vårdande kvinnan, som trots det kaos som hotar i Norrliden, fortsätter kampen för något bättre, för fostran av barnen, för bättre språkutveckling och för exotiska matupplevelser i skolan.
4) Den primitiva kvinnan som i uppenbara krislägen ställer upp sida vid sida med den brutala mannen.

Den brutala mannen, ofta i ”gäng”, saknar egentligen motbilder i medias texter från Norrliden. Den enda motbild som finns är de sporadiska inlägg, som finns men som är förhållandevis få, och som kritiserar och ifrågasätter myten om områdets brutalitet.

Offerkvinnan och den vårdande kvinnan är egentligen två egenskaper hos en och samma karaktär – den traditionella kvinnan i ett patriarkalt samhälle. I den enda representationen som säger något annat, det vill säga i släktfejdsreportagen, där både kvinnor och barn framträder som förövare, tycks det snarare vara hennes etnicitet än hennes kön som använts som förklaringsmodell till händelsen. En brutal man och en kvinna tyngd av ett patriarkalt och traditionsstyrt tankegods är den genderiserade bild som huvudsakligen framträder i läsningen, parallellt med att Norrliden och de händelser som inträffar där brutaliseras och etnifieras.

Symboliskt våld i småstaden

> To classify, in other words, is to give the world a *structure*: to manipulate its probabilities; to make some events more likely than some others; to behave as if events were not random, or to limit or eliminate randomness of events. (Bauman 1991:1)

Bauman skriver om hur centrala och viktiga språkliga kategorier och klassificeringar är för makten i samhällen. Verkligheten skapas och struktureras. Den faktiska platsen Norrliden existerar, och visst finns kriminalitet och olika typer av sociala problem här. Men det finns på andra platser också, platser som inte laddats och kategoriserats på det viset som varit fallet i Norrliden och andra liknande platser i Sverige. I Norrliden finns mycket annat också; mänskliga öden, möten och intressen. Men detta andra, som inte passar in i den medielogik som stereotypifierar förorten, ges ingen framträdande plats i tidningarnas reportage.

Att förstå förorten, i det här fallet Norrliden, att till och med förvanska den, är ett sätt att göra den mer lättbegriplig och – trots allt tal om brutalitet – mindre hotfull. Norrliden får representera det som är annorlunda och osvenskt och utgör på det sättet en slags stadsbyggnationens främling. Och främlingen måste ges en identitet, klassificeras för att förstås och kunna sättas i relation till det omgivande samhället. Det dunkla och främmande kläs i ord och bild, representeras och konstrueras av de med makt att skapa allmänna definitioner. Konsekvensen blir att Norrliden särskiljs från övriga Kalmar. Platsen Norrliden blir i den socialt konstruerade verkligheten synlig och skiljd från andra platser. Norrliden har genom mediernas försorg fått en socialt konstruerad profil.

Ordningen, där Norrliden visserligen blivit stereotypt beskrivet och därmed begripligt, är inte en ordning på lika villkor. Norrliden representeras som sämre än resten av Kalmar. Här finns miljöerna som behöver rustas upp och torgen som behöver övervakas. Här finns de etniska andra, människor som utifrån mediernas stereotypa beskrivningar är brutala eller inte har det särskilt bra där de bor. Som en röd tråd genom hela kedjan av stigmatiserande representationer finns den övergripande berättelsen – representationsregimen – om männen som är brutala och kvinnorna som sitter fast i traditionens makt. Medan stereotypa beskrivningar av männen och kvinnorna bekräftar och legitimerar varandra – där kvinnliga offer behövs för att stödja bilden av den brutala mannen och vice versa – så tjänar den övergripande berättelsen också ett annat syfte. Den tydliggör och återskapar den för givet tagna och positivt laddade svenskheten.

Fokuseringen på – och produktionen av – annorlundaskap vilar på antagandet om att det finns något normalt. När män i Norrliden oftast skildras som brutala och kvinnor som offer eller fångar i traditionens bojor, sker skildringarna mot bakgrund av något som antas vara normalt – den svenska jämställdheten och emancipationen. Normala svenska kvinnor, säger dessa representationer om etniska andra på ett tyst men ändå närvarande plan, har kommit längre i sin kultiverings- och utvecklingsprocess. De är starka, modiga och självständiga. Normala svenska män, säger representationerna, har också kommit längre. De är inte brutala, de behandlar kvinnor väl och kastar inte sten i affekt. Norrliden är Kalmars antites, svenskhetens motsats, ett exempel som hjälper till vid upprätthållandet av en positiv svensk självbild.

Att gestalta Norrliden på det här sättet, som en problematisk plats i behov av hjälp utifrån, är ett exempel på vad Bourdieu (1999:11) skulle benämna ”symboliskt våld”: ”ett milt, omärkligt våld som offren inte ser och som huvudsakligen utövas via kom-

munikation och känslor". Symboliskt våld, menar Bourdieu (ibid), utövas främst diskursivt, genom att meningsbärande och kulturellt laddade tecken/ord/bilder, ofta genom upprepningens övertygande verkningar, framstår som normala och naturliga och inte som subjektivt och kulturellt präglade. Alla former av kategoriseringar utgör i någon mån en form av symboliskt våld på verkligheten. Ord och bilder kan bara representera, inte *utgöra* det som verkligen *är*. Men i fallet Norrliden är det symboliska våldet starkare än så. Genom stereotypa representationer och selektivt urval av texter och artiklar skapas en karikatyr av verkligheten, som i Norrlidens fall innebär en nära nog total fixering vid brutalitet, trygghets- och otrygghetsfaktorer, förortsproblematik, traditionalism och exotism. Man kan möjligen känna igen figuren Norrliden, men dragen blir överdrivna och felvisande på ett sätt som inte drabbar många andra stadsdelar och områden lika hårt**.** Dessa stereotyper är kategoriseringsverktyg med vars hjälp människor strukturerar världen.

Av skälen ovan blir det också befogat, och normalt, att det är Norrliden som ska förändras. Det är i Norrliden problemen finns som måste justeras och korrigeras genom övervakningskameror, mer ljus, och andra kommunala satsningar på miljö- och boende. Norrliden är inte färdigutvecklat**.** Dessa tankar om förorten som något ständigt ofärdigt kommer också fram i Dahlstedts (2004) analys av Aftonbladets, Dagens Nyheters, Expressens och Svenska Dagbladets konstruktion av storstadsförorter. I sin analys hävdar Dahlstedt att tidningarnas sätt att skildra förorten påminner om den debatt som fördes i England under 1800-talet och där begrepp såsom "den farliga underklassen" och "sluminnevånare" användes. Ordet "djungel" användes också flitigt, inspirerat av kolonialt tankegods. Om man trodde på de stereotyper som skapades, att slumområdena stod lägre ner på skalan i den samhälleliga hierarkin blev slutsatsen att områdena behövde " … formas, skolas och disciplineras för att nå upp till samma fas …" (Dahlstedt 2004:20) som den "normala" staden. Dahlstedt (ibid:20) skriver också:

> Förorten framstår i medierapporteringen om tillvaron i storstädernas ytterområden, liksom 'djungeln' i en kolonial föreställningsvärld, som en plats någonstans långt bort om den trygga, välordnade och civiliserade världen, men samtidigt något som denna värld kan kontrastera och identifiera sig mot.

Likheterna mellan våra och Dahlstedts slutsatser är påfallande. Men Dahlstedts analys, liksom annan forskning, baserar sig på hur rikspressen kategoriserar storstadsförorter. Vår analys tyder på att denna retorik också förekommer i småstadspressen, där tonen är lika postkolonial. Norrliden framträder i pressen som ett projekt. Norrliden måste förändras, då det inte anses uppfylla den socialt konstruerade mall som anger hur områden ska vara. Budskapet är i det avseendet tydligt. Norrlidenborna besitter inte kompetensen och kunskapen, bara problemen. De som kommer utifrån för att hjälpa har inte problemen, men väl kompetensen och kunskapen.

I den här texten har vi framförallt diskuterat de etnifierande och genderiserande processerna som sker parallellt med att förorten Norrliden särskiljs och därmed intar sin roll som dåligt exempel. Men representationen av Norrliden är också en del av en

stigmatisering av Norrliden som förort och som representant för miljonprojektet. Alla framträdande drag i berättelserna kan inte förklaras och förstås med hjälp av etnifierings- och genderiseringsbegrepp och tolkningar.

Representationer av förorten är i lika måtto en klassfråga, där förorten ofta, som Norrliden i Kalmar, utmärker sig statistiskt med låga medelinkomster, förhållandevis få bilar per hushåll, samt ett större antal hushåll med behov av socialbidrag (Kalmar kommun statistik 2004:29, 30). Stigmatiseringsprocesser i relation till kön, klass, etnicitet och plats samverkar således i representationer av Norrliden, där människor, ofta med liten eller ringa erfarenhet av en tillvaro inom någon av dessa sociala kategorier, genom att sätta agendan och välja de centrala frågeställningarna, utövar symboliskt våld utan att egentligen vara medvetna om sin roll som våldsutövare. I texter om förorten vävs kön, klass, etnicitet och plats samman i en process där de blir att likna vid sammanvävda element, där det ena elementet associerar till det andra och vice versa. Denna sammanvävning av olika sociala kategorier eller identiteter är ofta analytiskt svårt att greppa (se de los Reyes, Molina och Mulinari 2005; de los Reyes och Mulinari 2005; Essed 1996) men kräver likväl ett fortsatt forskningsarbete för att se hur stereotyper kring dessa olika sociala identiteter samverkar i en diskriminering av förorten, såväl i storstad som i mindre och medelstora städer.

Referenser:

Andersson Odén, Tomas (2003) *2002 års publicistiska bokslut.* Arbetsrapport nr 9. Göteborg: Institutionen för Journalistik och Masskommunikation: Göteborgs Universitet.

Andersson, Åsa (2003) *Inte samma lika: Identifikationer hos tonårsflickor i en multietnisk stadsdel.* Stockholm/Stehag: Symposion.

Barker, Chris och Galasiski, Dariusz (2001) *Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity*. London: Sage Publications.

Bauman, Zygmunt (1991) *Modernity and Ambivalence*. Oxford: Polity Press.

Bourdieu, Pierre (1992) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.

Bourdieu, Pierre (1999) *Den manliga dominansen*. Göteborg: Daidalos.

Brune, Ylva (red.) (1998) *Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism.* Stockholm: Carlsson.

Brune, Ylva (2004) *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*. Institutionen för Journalistik och Masskommunikation. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Brune, Ylva (2005) "'Invandrare' i mediearkivets typgalleri'", i Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari (red.) *Maktens (o)lika förklädnader.* Stockholm: Atlas.

Code, Lorraine (1987) *Epistemic Responsibility*. Hanover, New Hampshire: University Press of New England.

Code, Lorraine (1988) "Experience, Knowing, Responsibility", i Morwenna Griffiths and Margaret Whitford (red.) *Feminist Perspectives in Philosophy.* London: Mac-

millan.
Dahlstedt, Magnus (2004) "'Sverige har fått getton'. Mediarepresentationer av den hotfulla 'invandrarförorten'" i *Nordisk Samhällsgeografisk tidskrift*, nr 38: 3-26.
de los Reyes, Paulina, Molina, Irene och Mulinari, Diana (red.) (2005) *Maktens (o)lika förklädnader*. Stockholm: Atlas.
de los Reyes, Paulina och Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet*. Stockholm: Liber.
Ericsson, Urban, Molina, Irene och Ristilammi, Per-Markku (2002) *Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter*. Stockholm: Integrationsverket.
Essed, Philomena (1996) *Diversity: Gender, Colour, and Culture*. Amherst: University of Massachusetts Press.
Foucault, Michel (1972/2002) *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv.
Foucault, Michel (1987) *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Lund: Arkiv.
Hall, Stuart, Critcher, Chas, Jefferson, Tony, Clarke, John och Robert, Brian (1978) *Policing the Crisis. Mugging, the State, and Law and Order.* London: The Macmillan Press Ltd.
Hall, Stuart (red.) (1997) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London/Thousands Oaks/New Dehli: Sage Publications och The Open University Press.
Haraway, Donna J. (1991) *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*. London: Free Association Books.
Lalander, Philip (2004) *Utanförskap och droger*. Rapport nr. 2. Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
Lévi-Strauss, Claude (1969) *The Raw and the Cooked. Introduction to a Science of Mythology.* New York: Harper & Row.
Mathiesen, Thomas (1986/2002) *Makt og medier: en innføring i mediesosiologi*. Oslo: Pax.
Nohrstedt, Stig Arne och Ekström, Mats (1994) *Ideal och verklighet. Nyhetsjournalistikens etik i praktiken*. Örebro: Högskolan i Örebro.
Polite, Oivvio (1998) "För en ny journalistisk strategi", i Ylva Brune (red.) *Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Stockholm: Carlsson.
Ristilammi, Per-Markku (1994) *Rosengård och den svarta poesin. En studie av modern annorlundahet*. Stockholm/Stehag: Symposion.
Ristilammi, Per-Markku (2003) *Mim och verklighet. En studie av stadens gränser.* Stockholm/Stehag: Symposion.
Schmauch, Ulrika (2006) *Den osynliga vardagsrasismens realitet*. Umeå: Print & Media, Umeå Universitet.
Sernhede, Ove (2002) *Alienation is My Nation: Hiphop och unga mäns utanförskap i det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.
Skeggs, Beverly (1997) *Formations of Class & Gender.* London: Sage Publications.